בגלטורי בעלמא חייב. [ה] פירוש ת"ל שכותבין בקמיע וכן פירש ר"ח וז"ש מפרשים ת"ל היינו אמן אמן (סנה) שכותבין בקמיעין ולא"ת דהיינו נוטריקון ומייב אפילו באחד וכגון דפטרי במתני' [ו] פטרי אפילו בב' וג': **א"א דאאזדך איבא בינייהו.** נלמ דוקא[א] דהא ת"ק פטר אפי' שתי אותיות משם אחד[ב] עד שיכתוב שם משמעון אלא משום[ג] ר"ש נקטיה לאפי' בהא מיתיב: **המעבד כל שהוא.** נלמ דוקא כל שהוא אלא כשיעור המפורש בהמועדים (לעיל דף עט:)[ד] ולא נקט כל שהוא אלא לאפוקי מדר"ש דאמר עד שיעבד כל העור[ה]: **תרייץ הכי יבול עד שיכתוב כל הפסוק כו'.** וא"ת ומ"ש אליבא[ו] מהני דהכא לא מחייב ר"ש עד שיתקן את כולו וי"ל דאליבא שעושה דבר אחד אפילו בעולם מחייב אפילו בשני בתי מיכין[ז] אבל עיבוד שאינו אלא תיקון העור בעלמא וכן גורר ולא לורה[ח] בעי ר"ש עד שיתקן את כולו: **טיתין פיפין.** מכאן נראה לר"ת שאינו לכוף רשב"ט[ט] הטיית לתוכה דדמי כעין פ"[י]: **בשביעי** כמשפטם גרסינן. כדמוכח בפרק קמא דתענית (דף ג:) וכן הוא במסורת הגדולה ולא כרש"י [י] דגרס בשמיני בס"פ לולב וערבה (סוכה דף מז:): גרועי

ת"ל אחת הא כיצד אינו חייב עד שיכתוב שם קטן משם גדול שם משמעון ומשמואל נח מנחור דן מדניאל גד מגדיאל [א]רבי יהודה אומר אפילו לא כתב אלא שתי אותיות והן שם אחד חייב כגון שש תת רר גג חח א"ר יוסי וכי משום כותב הוא חייב והלא אינו חייב אלא משום רושם שכן רושמין על קרשי המשכן לידע איזו היא בן זוגו לפיכך שרט שריטה אחת על שני נסרין או שתי שריטות על נסר אחד חייב רבי שמעון אומר [ו]ועשה אחת יכול עד שיכתוב את כל השם עד שיארוג כל הבגד עד שיעשה את כל הנפה ת"ל מאחת אי מאחת יכול אפילו לא כתב אלא אות אחת ואפילו לא ארג אלא חוט אחד ואפילו לא עשה אלא בית אחד בנפה ת"ל אחת הא כיצד אינו חייב עד שיעשה מלאכה שכיוצא בה מתקיימת ר' יוסי אומר [ח]ועשה אחת ועשה הנה פעמים שחייב אחת על כולן ופעמים שחייב על כל אחת ואחת קתני מיהא רבי יהודה אומר אפילו לא כתב אלא שתי אותיות והן שם אחד חייב לא קשיא הא דידיה הא דרביה דתניא רבי יהודה אומר

משום רבן גמליאל אפילו לא כתב אלא ב' אותיות והן שם אחד חייב כגון שש תת רר גג חח ור"ש היינו ת"ק וכ"ת אלף אלף [2]דאאזדך איבא בינייהו דת"ק סבר [3]אלף אלף דאאזדך לא מיחייב ור"ש סבר כיון דאיתיה בגלטורי בעלמא חייב למימרא דר"ש לחומרא והתניא [3,ג]הקודח כל שהוא חייב המגרר כל שהוא [ד]המעבד כל שהוא [ה]הצר בכלי צורה כל שהוא רש"א עד שיקדח את כולו עד שיגרור את כולו עד שיעבד את כולו עד שיצור כולו אלא ר"ש הא אתא לאשמעינן עד שיכתוב את השם כולו ומי מצית אמרת הכי והתניא רש"א ועשה אחת יכול עד שיכתוב את השם כולו ת"ל מאחת תרייץ ואימא הכי יכול עד שיכתוב את הפסוק כולו ת"ל מאחת ר' יוסי אומר ועשה אחת ועשה הנה פעמים שחייב אחת על כולן ופעמים שחייב על כל אחת ואחת [ו]א"ר יוסי בר' חנינא מ"ט דר' יוסי אחת מאחת הנה מהנה אחת שהיא הנה והנה שהיא אחת אחת שמעון מאחת שם משמעון הנה אבות [ז]מהנה תולדות אחת שהיא הנה זדון שבת ושגגת מלאכות הנה שהיא אחת שגגת שבת וזדון מלאכות: א"ר יהודה מצינו שם קטן משם גדול: מי דמי מ"ם דשם סתום מ"ם דשמעון פתוח אמר רב חסדא זאת אומרת סתום ועשאו פתוח כשר מיתיבי [13]וכתבתם שתהא כתיבה תמה [ח]שלא יכתוב אלפין עיינין עיינין אלפין ביתין כפין כפין ביתין גמין צדין צדין גמין דלתין רישין רישין דלתין היהין היהין חיתין חיתין היהין ווין יודין יודין ווין זיינין נונין נונין זיינין טיתין פיפין פיפין טיתין כפופין פשוטין פשוטין כפופין מימין סמכין סמכין מימין סתומין פתוחין פתוחין סתומין [ט]פרשה פתוחה לא יעשנה סתומה סתומה לא יעשנה פתוחה [7]כתבה כשירה או שכתב את השירה כיוצא בה [3]או שכתב שלא בדיו [4]או שכתב את האזכרות בזהב הרי אלו יגנזו הוא דאמר כי האי תנא דתניא [ט]רבי יהודה בן בתירה אומר נאמר בשני [5]ונסכיהם בשביעי [6]כמשפטם הרי מ"ם יו"ד מ"ם מים מכאן רמז לניסוך מים מן התורה ומדפתוח ועשאו סתום כשר סתום נמי סתום ועשאו פתוח כשר מי דמי פתוח ועשאו סתום

עלויי

ת"ל אחת. שתהא מלאכה שלימה במקום אחד: **שם משמעון.** ולגבי גגד נמי שי מוטין ונגפה שני בתין שמקיימין (ו) כך לפי שאין אדם אורג בגד ביום אחד ועושה נפה בגם אחת ומתמיל ועושה כדי קיום אלא יהא נסתר מלאיו: **אפילו לא כתב.** מתיבה גדולה: **אלא ב' אותיות של שם אחד כגון שם תת.** והן מתיבות גדולות כגון שם משמעון משמ שמשם תת מתתראו תתנו וכ"ש אם נתכוין לקטנה תחילה: **שליולא בה מתקיימת.** ולקמיה פריך היינו ת"ק: **ר' יוסי אומר.** מפרש למילתיה לקמן: **היינו ת"ק.** שם תת: **וכ"ש אלף אלף דאאזדך.** שהם שתי אותיות מתיבה גדולה אבל לא מצינו שהיא מתיבה קטנה בכל המקרא: **כיון דאיתא בגלטורי.** קמיעות וכתבים של מכשפות ושל שמות קורין בלשון לטי"ן של מיינין קלוטרו"ס וגלילין סופרין לכתוב בהן מיכות של שתי אותיות ואינם מיכות במקום אחר: **המגרר.** כלונסות או קליפס דהוא תולדה דממתק: **הקודח כל שהוא.** קצת הנקב ואע"פ שלא עבר עובי העץ לראות בעבר השני: **כל שהוא.** מן הלורה: **אם רולו.** כל מה שנתכוין לגרר או לעבד מתחלה בכא אחת: **כל הפס.** כל המיבה: **מ"ע דר' יוסי.** היכי דריש ליה: **אחת מאחת.** אחת ה"ל למכתב ולמתוק וכתב מ"ס יתירה [ומהנה יתילא]: **הנה מהנה.** ת"ל הנה הוה ליה למכתב וכתב מהנה מ"ס יתירה ומאחת יתירה הלכך למדרשינהו לכולהו כתביהו. ודרוש אחת הנה הנה בלא מ"ס הכי אחת שהיא הנה הנה שהיא אחת לתרי גווני איכא למילרש משמעותייהו ועשה עבירה אחת והיא לו הנה חייב חטאות הרבה אי נמי ועשה אחת עשייתו משונה לו אחת ואע"פ שהנה הוי משמע שהרבה עבירות עשה והיינו הנה שהיא אחת הלכך תרוייהו דריש ביה פעמים שהיא כן ופעמים שהיא כן כדמפרש לקמיה: **אחת שמעון.** כלומר דריש מ"ס יתירה אחת הוי משמע דאינו חייב עד שיכתוב כל המיבה שנתכוין לכתוב: **מאחת שם משמעון.** כתב מאחת למימר דאפילו לא כתב אלא מקצתה ובלבד שתהא מקוימת (ט) במקום אחר דומיא דאחת דריש דקרא: **הנה.** הוי משמע אבות כתב מהנה לרבוי תולדות: **אחת שהיא הנה.** דאמרן לעיל (ו) ה"ד כגון שעשאן זדון שבת ושגגת מלאכות ואע"ג דכולן אינן אלא חיוב שבת אחת מיחייב לכל מלאכה ומלאכה דגופי מלאכות מחלקין הוא ולאכל שגגה זוטא: **הנה שהיא אחת שגגת שבת וזדון מלאכות.** אלף על פי שהן גופי מלאכות הרבה אינו חייב אלא אחת דחדא שגגה היא: **מי דמי לו.** זה שנתכוין לכתוב שם משמעון מ"ס פתוחה כתב והיכי קרי ליה מתקיימת במקום אחר והא לא הוא: **וכשכתב.** דתפילין ומזוזה: **אלפין עיינין.** יש שכותבין כן מפני שדומין בקריאתן: **ביתין כפין.** דומין בכתיבתן: **גמין דלין.** דומין בכתיבתן אלא שזה למעלה וזה למטה: **זיינין נונין.** פשוטין: **כפופין.** כ"ף פ"ם לד"ל נו"ן: **פשוטין.** הכפולות שלהן פשוטות: **ממין סמכין.** מ"ס שתומה שדומה לסמ"ך: **פתוחין.** מ"ס שתומה: **לכתב.** לספר תורה: **כשיכה.** בדילוגין מריח ולגיגה: **מלאן רמז לו.** כלומר מ"ס דוגסכיהם דריש ליה בפתומה. [שמע מינה] דפתוח ועשאו סתום כשר ומדפתוח ועשאו סתום כשר הוא הדין נמי סתום ועשאו פתוח כגון סס[ט] משמעון וכשר לתתקיים במקום סס:

ו) עיין בערוך ערך אאב.

עין משפט נר מצוה

טז א ב מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה י:
טז ג מיי' פ"י מהל' שבת הלכה טז:
יז ד מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה ה:
יח ה מיי' פ"י שם הלכה טז:
יט ו מיי' פ"ז שם הלכה ז:
כ ז מיי' פ"ח מהל' פרפראות הלכה יט ומנ עמין כב טור"ע ס"ח סי' לב סעיף ד וטור"ע י"ד סי' רעד סעיף ג:
כא ח מיי' וסמג שם טור"ע ס"ח סי' לו סעיף ו וטור"ע י"ד סי' רעד סעיף ה:
כב ט מיי' פ"ז שם הל' יא וס"מ הלכה ג סמג עשין כח טור"ע י"ד סי' רעה סעיף ג:
כג י מיי' שם טור"ע שם סעיף ג:
כד כ ל מיי' פ"ח שם הלכה ה סמג שם טור"ע ס"ח סי' לב סעיף ג וטור"ע י"ד סי' רעא סעיף ו וסי' רעו סעי' ה:

מוסף רש"י

שכן רושמין על קרשי המשכן. ומתוק אות כזו ואות כזו ומתוק פעמים שנעה (לעיל עג). **ועשה מאחת מהנה.** לאם לעגל ע ל. כתבה כשירה. לאו יעוד משה, שעשה אחת מרובה ושינה אחת קלה, שאין ממלא כל הפיעה (מנחות לא:). **או שכתב את השירה כיוצא בה.** שכתב הפיעה כשאר כתיבות, אלא על גבי אלים (שם). **מ"ם יו"ד מ"ם.** הרי כאן מים, רמז לניסוך המים מן המזבח מגג (בחדבר כט יח).

מוסף תוספות

א. דא[א]זדך קאמר. תוס' הרא"ש. ב. כדקתני במלתיה. תוס' הרא"ש. ג. דבותא ד... תוס' הרא"ש. ד. כדי לכתוב קמיע. רפב"ד. ה. נקט איהו כל שהוא. רפב"ש. ו. [ד]מחייב בשני חוטין. תוס' הרא"ש. ז. שכיוצא בה מתקיימת. תוס' הרא"ש. ח. בכלי חרס. תוס' הרא"ש. ט. ימין. ריטב"ש. הקו האמצעי. רפב"ש. י. ולא ככתיבת מקצת סופרים הצרפתים שכותבין אותה פשוטה. רמב"ן. [ד]אי לא בעי למיכפל כלל למה הוצרכו לומר שלא ישנה האות. ריטב"ש.

רבינו חננאל

ת"ל אחת, הא כיצד אינו חייב עד שיכתוב שם קטן משם גדול ש"ר מ"ם משמעון ושמואל ונח מנחור דן מדניאל. ר' יהודה אומר אפילו לא כתב אלא ב' אותות והן שם אחד כגון שש רר גג חח הה. הנה ת"ק שנה סתם שם משמעון ונח מנחור וכולהי, ש"מ דכיוצא באלו ב' אותות שהן ב' שמות הוא דמחייב ת"ק, אבל ב' אותות שהן שם אחד לא. ופליג ר' יהודה עליה בהדיא וקתני כי הכותב ב' אותות והן שם אחד חייב, קשיא דר' יהודה אדרבי יהודה. **דפרקין** הא דקתני ר' יהודה במתניתין כי הכותב ב' אותות מב' שמות הוא שהוא חייב, כגון שם משמעון וכיוצא בו דידיה הוא, כלומר סברא דידיה שמעה מפאן דליתיה רבה וסברא ולא תנא לה משמיה, לפום דפליגא על רביה. והא דתני כי חייב אפילו כותב ב' אותות משם אחד כגון גמליאל רבינה שנאה. **ואקשינן** נמי אליבא דר' שמעון דקתני סתם עד שיעשה מלאכה שכיוצא בה מתקיימת, והלא תנא [קמא] לא חייב אות אחת ולא חוט אחד בבגד ולא בית אחד בנפה, והלא שם משמעון ונח מנחור כיוצא בהן מתקיימת וכן בבגד וכן בנפה, ונמצאו דברי ר' שמעון כת"ק, מה בא ר' שמעון לאשמועינן. וכי תימא ב' אותות שהן שם אחד איכא בינייהו, דת"ק לא מיחייב ור' שמעון מחייב. אי הכי היינו ר' יהודה דהוא נמי תי"ק דר"ש ומחייב כי האי גוונא ולתרוייהו (תני) [קרי] להו ת"ק. וכי תימא אין הכי נמי, מיהו ר' יהודה אינו מחייב אלא בב' אותות שהן מילה ידועה כגון שש שהוא מלשון ששה ותת שהוא מלשון נתיבה ושש שהוא מלשון ששון, אבל אל"ף או בי"ת שאין מהן מלה ידועה כלל, אם נתכוין לכתוב אאזדך וכתב אא, ר' יהודה לא מחייב בהני כיון דלא משכחת מיניהו שם ולא מלה ידועה. ור"ש אמר לך כיון דאיכא בכתיבה כת"ג בגלטורי ומתקיימין, כשאר כתיבה שהיא מלאכה מתקיימת אני קורא בה חייב. פי' גלטורי, קמיעין שכותבין בהן אותיות כגון אא יי וכיוצא בהן(ח). **ואקשינן** תוב וכי ר' יהודה בהא מיקל ור' שמעון מחמיר והוא מחייב, והא שמעינן ליה לר' שמעון דמיקיל בכי האי גוונא דתניא והקודח ר' שמעון אומר עד שיקדח את כולו, הנה ר' שמעון מיקל ולא מחייב אלא במאן דעביד כולה מלאכה. וכן אינו מחייב אלא עד שיכתוב את כל השם, ואיך אתה אומר כי מחייב ר"ש אאלף אלף דאאזדך. **ודחינן**

עלויין ונפקין ושאלין בשלמא דשיא בכל יום עליין קודמוהי ונפקין קודמוי, והוון פגניא עליין ונפקין בתריהון. אזלין פגניא וחכין באורייתא ואתי למיעל קודמוי דקודמי דבולבטיא. אשתאלת לרבון, על ר' יוחנן דדשה בי מדרשא (חגיגה) [דרבי בנייה] אפילו מפזור וה"מ וכהן גדול ע"ה, ממזר ת"ח קודם. ולא תימא הני מילי לפדות ולהחיות ולכסות, הא לישיבה לא אלא אפילו לישיבה ת"ח קודם, מ"ט יקרה היא מפנינים, מכ"ג שנכנס לפני ולפנים. דקיי"ל כת"ק דמתניתין, דאפילו ר' יוסי דקיי"ל נמוקו עמו, הא (דאינך) [חזינן] ר' יוסי בר' חנינא [דאמר] מ"ט דר' יוסי דדריש ועשה אחת ועשה הנה, ומפרש אחת שמעון מאחת שם משמעון, שמעינן מיניה דמודי ר' יוסי כי הכותב שם משמעון חייב משום כותב. וגרסינן נמי בהוזרק מילתא פשיטתא, פשיטא נחכוון לזרוק ה' הוזרק ד' הרי כתב שם משמעון, וכן נמי כביצד הרגל וכבר פירשנוה התם. **אמר מר א"ר יהודה מצינו שם קטן משם גדול שם משמעון ומשמואל.** מי דמי מ"ם דשמעון פתוח ומ"ם דשם סתום, וכאשר יכתוב שם כזה אינו נקרא שם. ופריק רב חסדא זאת אומרת סתום ועשאו פתוח כשר. ומתחבינן עלה וכתבתם על מזוזות ביתך, פירוש וכתבתם כתב תם, שלא יקרא אלפין עיינין ביתין כפין, כלומר שלא תהא צורת ב"ית בלא תגין כמו כ"ף כו', קתני מיהתן כן ולא אותיות פותחות סתומות ולא סתומות פותחות, כלומר אם יכתוב במזוזה אות שלימה פותחה סתומה תיגנו מכלל שהיא פסולה. **ופרקינן** מתניתין דמחייב הכותב שם משמעון ופריק רב חסדא זאת אומרת סתום ועשאו פתוח כשר, ר' יהודה בן פתירא היא דדריש סימן לימי החג דרמיזי קראי, כלומר ונסכיהם כתוב מ"ם יתירה, ובכולהו כתיב ונסכה וגהבא כתיב ונסכיה יו"ד יתירה, וכן בכולהו כתיב כמשפט והכא כמשפטם, והרי ונסכיהם ונסכיה כמשפטם מים. ומצאנו נמי סתום באמצע תיבה כדכתיב למרבה המשרה, ומדפתוח ועשאו סתום כשר כך סתום ועשאו פתוח כשר. **ואקשינן** בשלמא פתוח ועשאו סתום

תורה אור השלם

1 דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא בִּשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֹת יְיָ אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה: ויקרא ד ב
2 אֲנִי יְיָ וְאֵין עוֹד וּזוּלָתִי אֵין אֱלֹהִים אֲאַזֶּרְךָ וְלֹא יְדַעְתָּנִי: ישעיה מה ה
3 וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ: דברים ו ט
4 וְשָׂעִיר עִזִּים אֶחָד חַטָּאת מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם: במדבר כט יט
5 וְשָׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּיהָ: במדבר כט לא
6 וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּהֶם לְפָרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּטָם: במדבר כט לג

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שם משמעון וכו' כתיב שמתקיימין כך: (ב) ד"ה מאחת וכו' אתה מתקיימת במקום:

לעזי רש"י

לטי"ן. לטינים. קלוטרו"ס [קלטורי"ש]. אותיות של כישוף.

רבינו חננאל (המשך)

לה הכי וכי מצית אמרת דלא מחייב ר"ש אלא עד שיכתוב את כל השם כולו, התניא ר"ש אומר ועשה אחת, יכול עד שיכתוב כל השם כולו ת"ל מאחת כו', והנה אפילו לא כתב אלא מקצת השם חייב. **ומתרצינן** להא מתניתא הכי, יכול עד שיכתוב כל הפסוק כולו שנתכוון לכותבו או אפילו נתכוון לכתוב איגרת אינו חייב עד שיכתוב כל מה שנתכוון לו, ת"ל מאחת, אפילו מקצת מן האגרת או מקצת מן הפסוק חייב ולעולם מלה שלימה. **הא** דר' יוסי דאמר משום רושם, פשוטה היא. ומקום שנתכוון לרשום ולא לכתוב חייב ואפילו אינן דבר ידועה ברשימה. כמה בין בימינו בין בשמאלו חייב. ירושלמי א"ר אמי והקמות את המשכן כמשפטו, וכי יש משפט לעצים אלא [אי זהו] קרש שזכה לינתן בצפון ינתן בצפון לעולם וכן בדרום, לפיכך היו רושמין עליהן שלא יתחלפו. דבי רב הושעיא ודבי בר פזי הוו עיילין שאלין בשלמא דשיא בכל יום, והוו [אילין] דבי רב הושעיא עיילין [קדמאי] ונפקין כו'. תרתין זרעין [הוון] בצפורי בולבטיא ופגניא, והוון בולבטיא

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

עלויי קא מעלי ליה. שהיתה מ"ס סתומה בלוחות אבל מ"ס פתוחה לא היתה בלוחות כדמפרש מנצפך צופים אמרום וכיון דאמר רב חסדא מ"ס ומס"ך שבלוחות בנם היו עומדים לא אפשר לאוקומיה אלא בסתומה דהואיל והכתב היה נראה משני עבריהם היה לה ליפול אם לא שבנם היה עומד אבל פתוחה אין בה כם ע"כ מנצפך דרבי ירמיה דאמר דאמר לופים אמרום בפתוחים קאמר. יש שמקשין סוגיא זו על סוגיא דאמר במגילה[10] דרמינן הא דר' ירמיה אהא דרב חסדא אלמא תרוייהו בסתומין ואין זו קושיא שכן דרך הש"ס המקשן מהפך הסברא כאן כדי שיקשה ובמקום אחר מהפכו לפי הקושיא ואי הוה בעי אתם לתרוצי כי איתמר דרב חסדא בסתומין ודר' ירמיה בפתוחין הוה מתרץ ליה אלא תירוצא מעליא שני ליה אתם וה"ג: **מיהוה הוה.** תרוייהו ולא [11] ידעי הי בתמצע תיבה וכי: **ונקרא מבחון.** האותיות הפוכות והתיבה הפוכה ולא אשמועינן אלא שהיה המקק נוקב את כל הלוח ולפיכך היו מ"ס ומס"ך בנם: **נבוב בהר סרו.** לא היו בלוחות אלא תיבה בעלמא נקט: **אלף ניסו.** למוד תורה: **מ"ע פשיט כרעיה דגימ"ל נגבי דלי"ם.** ולא לגבי ב"ית: **מ"ע פשיט כרעיה דדל"ת נגבי גימ"ל.** ולא לגבי ה"א שמושכה קצת לגד גימ"ל: **דלימליה ליה.** עני נפשיה ולא יטריחנו לבעל הבית לרוץ אחריו: **ס"ו.** כמו אני והו (סוכה דף מה.) שמות הם: **ומעיב לך.** היינו ע"ת: **ירושה.** היינו יו"ד: **כפר.** היינו כ"ף: **נעולם הבא.** היינו למ"ד: **מחמר פסוס ומחמר פסוס.** יש דבריס שנתן רשות לדוכתן ויש שאתה מצווה לסותמן כגון מעשה מרכבה: **נאמן לפוף.** אדם כשר צריך להיות כפוף ועניו וסופו להיות פשוט וחקוף לעולם הבא: **סימנים.** של סדר שמועות דתנא או אמורא בגירסא דלא תשכח אחת מהן כגון אלו שבנש"ס: **פס פסוס.** בשעת המכנסים פזרי[12]: **פס פסוס.** בשעת המפזרים כנס[13] אם יש גדול ממך: **נמנוד ראש.** בתחת וענוה יתילה: **מ"ע מהדר אפיה דקו"ף מרי"ש.** ליטנא דמעליא הוא שאמוריו של רי"ש לגבי הקו"ף. שאין הקב"ה רוצה להסתכל בפני רשע: **פגא דקו"ף.** כמין זי"ן שעושין בסופו של גג קו"ף: **כרעיה דקו"ף אליה.** שאינה נדבקת עם גגה: **ניעול בהך.** יקיף תחת רגלי הקו"ף ויכנס בפתח של ימין: **מפייעין אוזו.** ומכיונין לו פתח: **הוא יליף.** מעצמו ילך לא יסייעוהו ולא יתנגעוהו: **ואם נענוים.** ולמדה טובה הוא נמשך: **יתן חן.** יסייעוהו מן השמים: **מקרבן מיליה.** אותיותיו קרובות שלשתן קרובות כסדרן של אלפא ביתא:

גרועי קא מגרע ליה דאמר רבי חייא בר אבא מנצפך צופים אמרום. ולא"ת דהכא משמע[8] דבפתוחה קאמר לופים אמרום וכפ"ק דמגילה (דף ג:) פריך עלה דר' חייא בר אבא מאלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר ועוד האמר רב חסדא מס וסמך שבלוחות בנם היו עומדים משמע דר' חייא[2] בסתומה איירי ואור"י דהכי קאמר התם ועוד האמר רב חסדא[3] ועוד לי רבי חייא בר אבא בסתומה איירי מקשה נמי דרב חסדא אלא ודלי בפתוחה איירי והא דנקט מנצפך ולא נקט להו כסדר אלפא ביתא משום דמנצפך משמע מן לופיס[4] ט: **נבוב** בובן בהר רהב. תימה דאמאי נקט להו כיון דלא הוה בלוחות: **א"ל** לר' יהושע בן לוי אתו דדרקי בו'. מ) בירושלמי ובבראשית רבה (פ' ל) קאמר דר' אליעזר ור' יהושע הוו מאותן דדקי וחולק על הש"ס שלנו והא דאמר בפרקי דר' אליעזר שלא למד ר' מ אליעזר תורה אלא עד שהיה גדול היינו אלא עסק עד שנעשה גדול: **אית דגרסי בא ליטמא פתחין לו.** כלומר יש לו פתחים ליכנס בא ליטהר מסייעין אותו שפותחין לו פתח ליכנס והיינו דומיא דלעיל דשביק ליה פתח ליכנס ולהגהו דגרסי בא ליטמא פותחין לו צריך לומר דמסייעין אותו הוי טפי מפותחין[5]: נתכוין

עלויי קא מעלי ליה דאמר רב חסדא מ"מ וסמ"ך שבלוחות בנם היו עומדין אלא סתום ועשאו פתוח גרועי קא מגרע ליה דאמר ר' ירמיה ואיתימא ר' חייא בר אבא מנצפך צופים אמרום ותיסברא והכתיב [1]אלה המצות שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה אלא מיהוה הואי מידע לא הוה ידעין הי באמצע תיבה הי בסוף תיבה ואתו צופים תקנינהו ואכתי אלה המצות שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה אלא שכחום וחזרו ויסדום גופא א"ר חסדא מ"מ וסמ"ך שבלוחות בנם היו עומדין ואמר רב חסדא כתב שבלוחות נקרא מבפנים ונקרא מבחוץ כגון נבוב בובן (רהב בהר) סרו ורם: אמרי ליה רבנן לריב"ל אתו דדרקי האידנא לבי מדרשא ואמרו מילי דאפילו בימי יהושע בן נון לא איתמר כוותייהו אל"ף בי"ת אלף בינה גימ"ל דל"ת גמול דלים מ"ט פשוטה כרעיה דגימ"ל לגבי דל"ת שכן דרכו של גומל חסדים לרוץ אחר דלים ומ"ט פשוטה כרעיה דדל"ת לגבי גימ"ל דלימציה ליה נפשיה ומ"ט מהדר אפיה דדל"ת מגימ"ל דליתן ליה בצינעה כי היכי דלא ליכסיף מיניה ה"ו זה שמו של הקב"ה ז"ח ט"י כ"ל ואם אתה עושה כן הקב"ה זן אותך וחן אותך ומטיב לך ונותן לך ירושה וקושר לך כתר לעוה"ב מ"ם פתוחה מ"ם סתומה מאמר פתוח מאמר סתום נו"ן כפופה נו"ן פשוטה נאמן כפוף נאמן פשוט ס"ע סמוך עניים ל"א [9]סימנין עשה בתורה וקנה אותה פ' כפופה פ' פשוטה פה פתוח פה סתום צד"י כפופה וצד"י פשוטה צדיק כפוף צדיק פשוט היינו נאמן כפוף נאמן פשוט הוסיף לך הכתוב כפיפה על כפיפתו מכאן שנתנה התורה במנוד ראש קו"ף קדוש רי"ש רשע מאי טעמא מהדר אפיה דקו"ף מרי"ש אמר הקב"ה אין אני יכול להסתכל ברשע ומאי טעמא מהדרה תגיה דקו"ף לגבי רי"ש אמר הקב"ה אם חוזר בו אני קושר לו כתר כמותי ומ"ט כרעיה דקו"ף תלויה [10]דאי הדר ביה ליעייל וליעול בהך מסייע ליה לריש לקיש [11]דאמר ר"ל מ"ד [2]אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן בא ליטמא פותחין לו בא ליטהר מסייעים אותו שי"ן שקר תי"ו אמת מאי טעמא שקר מקרבן מיליה אמת מרחקא מיליה שיקרא שכיח קושטא לא שכיח ומ"ט שיקרא אחדא כרעיה קאי ואמת מלבן לבוניה קושטא קאי שיקרא לא קאי א"ת ב"ש אותי תעב אתאוה לו ב"ש בי לא חשק שמי יחול עליו ג"ר גופו טימא ארחם עליו ד"ק דלתותי נעל קרניו לא אגדע עד כאן מדת רשעים אבל מדת צדיקים א"ת ב"ש אם אתה בוש ג"ר ד"ק אם אתה עושה כן גור בדוק ה"ץ ו"ף חציצה הוי בינך לאף ז"ע ח"ם ט"ן ואין אתה מזדעזע מן השטן י"ם כ"ל אמר [שר של] גיהנם לפני הקב"ה רבונו של עולם לים כל אמר הקב"ה אח"ם בט"ע גי"ף אני חס עליהם מפני שבעטו בגוף דכ"ץ דכים הם כנים הם צדיקים הם הל"ק אין לך חלק בהן ומרז"ן ש"ת אמר גיהנם לפניו רבונו של עולם מרי זנינו מזרעו של שת א"ל א"ל ב"ם ג"ן ד"ם להיכן אוליכן [6] לגן הדם ה"ע ו"ף אמר גיהנם לפני הקב"ה רבונו של עולם עיף אנכי ז"ץ ח"ק הללו זרעו של יצחק ט"ר י"ש כ"ת טר יש לי כיתות כיתות של עובדי כוכבים שאני נותן לך:

מתני'

אמם מרחקן מיליה. זו בתחילת אל"ף ב"ת וזו בסוף: **אחד כרעה.** כל אות ואות שבו עומדת על רגל אחד: **אמם מלבן לבוני.** מושכבין תחתיה אותיותיו כמין לביניה דאל"ף הרי יש לה ב' רגליים ומושכבה טוב ורגל השני רחב: **אפאוה לו.** בתמיה. וכן כולן: **ע"כ מדם הרשעים.** כן הוא נדרש אצל רשעים: **אם אם בוש.** מלחטוא: **ג"ר ד"ק גור בדוק.** נפשך תהא גרורה תחת כפאי ודוק שמיים: **י"ם כ"ל.** גיהנם קרוי יס כל לפי שהרוב הולכים שם: **אמר אר של גיהנם.** ליס שלי תן את כל העולם ואפי' ישראל: **אמר ליה אח"ם בט"ע גי"ף.** אלפא ביתא היא אצל מ"ת ב"ש וכולן סדורות בספר יצירה: **אני אחזם עליהם על שבעטו בגיף.** בגילוף: **דל"ן.** בוטריקון דכיס כניס לדיקיס: **אין לך.** גיהנם חלק בהן בישראל: **ומרז"ן ש"ת.** ואומר אר של גיהנם זוגני מזרעו של שת כל העובדי כוכבים וישראל: **מ"ל כ"ם.** אמר לו הקב"ה לא יהא לך חלק בהם: **ג"ן ד"ם.** אמר הקב"ה אוליכם לגן הדם לגן עדן: **ה"ע ו"ף.** הנני עף ברעב: **ז"ץ ח"ק.** הללו זרעו של יצחק הם ולא אתנם לך: **ט"ר י"ש כ"ת.** שמור לי והמתן יש לי כתות אחרות:

מתני'

1 אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינָי: ויקרא כז לד
2 אִם לַלֵּצִים הוּא יָלִיץ וְלַעֲנָוִים יִתֵּן חֵן: משלי ג ג לד

מוסף רש"י

בנם היו עומדין. שהיתה מקוקמן משני עבריהן הלכך שלמ"ך תותיות ים לתן מקום דנק, אלא מ"ם ומס"ך היתה כאור (מגילה ג.). **מנצפך. כפל אותיות, צופים אמרום.** נגילי הדורות (מגילה ג.). **אם ללצים.** הוא כא להתחכר, הוא יליץ. לא ימצאנו ולא יעזרוהו, אם לענוים הוא בא להתחבר יתן לו חן מי שבידו ליתן (יומא לח:) לו: הוא יליץ, הקב"ה יליץ אותו, לשומר פותח לו לחיים לן (מנחות כט:). **בא ליטמא.** יש שבא אדם ליטמא ולהיות רשע, **פותחין לו.** פתח הטומאה ליכנס בו, מסקיקין בידו ואין מונעין ממנו מן השמים לעכבו (יומא שם).

מוסף תוספות

א. [ד]באותיות הכפופות ובמ"ם. ריטב"ם. ב. [ב]אותיות הפשוטות והמ"ם. ריטב"ם. ג. בדרך מה נפשך, דבין דלהוו פתוחות או סתומות תיקשי הא דתניא אלה המצות וכו'. ריטב"ם. ד. כלומר מן צפך, כלומר אלו אותיות שקבלן ישראל מן צופיך. רמב"ן. ומשום לשון נופל על הלשון נקרא מנצפ"ך בלשון 'צופיך'. תוס' מגילה ג: ד"ה ועוד. ה. דמעיקרא שבקו ליה פתחא. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

פרק שנים עשר הבונה

אמרו ליה לר' יהושע בן לוי אתו דדרקי לבי מדרשא ואמרו מילי דאפי' בימי יהושע בן נון לא איתמר כוותייהו. בתחילת בראשית דר' אושעיא אמרו מעשה היה ביום סגריר ולא נכנסו חכמים לבית הוועד והיו שם תינוקות, אמרו באו ונעשה כצופים כו'. ויש אומרים ר"א ור' יהושע ור"ע היו, קראו עליהן גם במעלליו יתנכר נער. ומשכחת לה בגמ' דבני מערבא בפ' מגילה נקראת (הלי ס).

סליק פרק הבונה

רבינו חננאל

דעלויי עלייה דכל אות שהיתה כתובה בלוחות חשובה היא ומעולה מן האותיות שנתוספו אח"כ, ובלוחות לא היה מ"ם אלא סתומה, כרב חסדא דאמר רב חסדא מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנם היו עומדין. פי' מ"ם סתום, מכל צד הוא סתום כמו סמ"ך, וכיון שהיו האותיות כולן בלוחות חרוצות חרותות מפולשות, הרי (כיס) [אות] האמצעי כגון הלובן שלהן אם יש במה להיסמך בהן עומד הלבן בלוח, אבל מ"ם וסמ"ך שאין להם במה להיסמך, בנס עומד הלבן שבתוכם, שאילו נפל הלבן היה נראה מקומו נקב ואין בו צורת האות. לפיכך המ"ם סתום כיון שהיה חרות בלוחות יש בו עילוי, אלא המ"ם הפתוח גרוע הוא וכיון שעשה הסתום פתוח גרועי גרועה שהפתוחין מחודשין ולא היו בלוחות, דא"ר ירמיה ואיתיביה ר' חייא בר אבא מנצפ"ך צופים אמרום. ופריק לעולם מהוה הוו בלוחות הפתוחות והסתומות, שאין נביא יכול לחדש דבר, וכך היו מתוקנין להיות הפתוחות בראש התיבה ובאמצעה, והסתומות בסוף התיבה. ורוב העם מן הסופרים ההדיוטות שכתום, והיו כותבין הסתומין בין באמצע תיבה בין בסוף תיבה, וכן הפתוחות, עד שחזרו ב"ד ותיקנום להם כאשר היו מסורין מיוסדין בדידיקן. וכיון שהיתה ירכתי הכתב מפולשות מצד זה לצד זה קיימא דרב חסדא שהיה נראה מאחוריו הפוך, כדרך הנקרא כתב שע"ג זכוכית מאחוריו.

הגהות הב"ח

(ח) גמ' לסיכן אולימם לגן: (ט) רש"י ד"ה מיהוה וכו' תרוייהו ולא הוה ידעי:

מתני' הכותב שתי אותיות בהעלם אחד חייב [א]כתב בדיו בסם בסיקרא בקומוס ובקנקנתום ובכל דבר שהוא רושם [ב]על שני כותלי זויות ועל שני לווחי פינקס והן נהגין זה עם זה חייב [ג]הכותב על בשרו חייב המסרט על בשרו ר' אליעזר מחייב חטאת (א)[ד]וחכמים פוטרין [ה]כתב במשקין במי פירות באבק דרכים באבק הסופרים ובכל דבר שאינו מתקיים פטור [ו]לאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפיקו [ז]כתב אות אחת סמוך לכתב וכתב על גבי כתב נתכוון לכתוב חי"ת וכתב ב' זיינין אחת בארץ ואחת בקורה כתב על ב' כותלי הבית על שני דפי פנקס ואין נהגין זה עם זה פטור כתב אות אחת נוטריקון ר' יהושע בן בתירא מחייב [ח]וחכמים פוטרין: **גמ'** דיו (ב)דיותא סם סמא סקרא אמר רבה בר בר חנה סקרתא שמה קומוס קומא קנקנתום אמר רבה בר בר חנה אמר שמואל חרתא דאושכפי: ובכל דבר שהוא רושם: לאתויי מאי לאתויי הא דתני (ג)רבי חנניא כתבו במי טריא [ט]ואפצא כשר תני ר' חייא [י]כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר: המסרט על בשרו: תניא (ד)אמר להן רבי אליעזר לחכמים והלא בן סטדא הוציא כשפים ממצרים בסריטה שעל בשרו אמרו לו שוטה היה (ה)ואין מביאין ראיה מן השוטים(ו): כתב אות אחת סמוך לכתב: מאן תנא אמר רבא בר רב הונא דלא כר' אליעזר דאי ר' אליעזר (ז)האמר אחת על האריג חייב: כתב על גבי כתב: מאן תנא א"ר חסדא דלא כר' יהודה דתניא (ח)הרי שהיה צריך לכתוב את השם ונתכוון לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דלת מעביר עליו קולמוס ומקדשו דברי ר' יהודה וחכמים אומרים [כ]אין השם מן המובחר תנא [ל]כתב אות אחת והשלימה לספר [מ]ארג חוט אחד והשלימה לבגד חייב מאן תנא אמר (ט)רבא בר רב הונא ר' אליעזר היא דאמר (י)אחת על האריג חייב רב אשי אמר אפילו תימא רבנן להשלים שאני (כ)א"ר אמי [נ]כתב אות אחת בטבריא ואחת בציפורי חייב כתיבה היא אלא שמחוסר קריבה והתנן כתב על שני כותלי הבית ועל שני דפי פנקס ואין נהגין זה עם זה פטור התם מחוסר מעשה דקריבה הכא לא מחוסר מעשה דקריבה תנא הגיה אות אחת חייב השתא כתב אות אחת פטור הגיה אות אחת חייב אמר רב ששת הכא במאי עסקינן [ס]כגון שנטלו לגגו של חי"ת ועשאו שני זיינין רבא אמר כגון [ע]שנטלו לתגו של דל"ת ועשאו רי"ש תנא נתכוון לכתוב אות אחת

ועלו

רש"י

מתני' על שני כותלי זויות. אחת במזרח ואחת בצפון סמוכות זו לזו במקצוע: **על שני לוחי פנקס.** פנקס של חנוונים כעין אותן של סוחרים(ו) שיש להם לוחים הרבה חקוקין וטוחין בשעוה: **על שני לוחי פנקס.** רבותא אשמועינן דאע"ג דלאו אלוח אחד הם אם נהגין ונקרין זה עם זה שכתובין על שני שפתי הלווחין סמוכים זה לזה חייב: **הכותב על בשרו.** בדיו: **המסרט.** במכתב או בסיד(מ): **במשקין.** כמו מי תותים שמשחירין: **או במי פירות.** כל פירות: **באבק דרכים.** בטיט. לשון אחר באבק דרכים באצבעו שרט כמו אותיות בעפר נגוב: **באבק הסופרים.** עפרורית של קסת הסופר: **לאחר ידו.** בגב ידו שאחז הקולמוס באצבעותיו והפך ידו וכתב: **מרפיקו** (א). אציל ידיו: **כתב אות אחת סמוך לכתב.** אבל אות הכתובה זיוג אות להשלימה לשתים: **כתב ע"ג הכתב.** העביר הקולמוס על אותיות הכתובים כבר וחדשם: **נתכוון לכתוב חי"ת.** ודילג הקולמוס ולא נראה הגג של חי"ת אלא שני הרגלים ונראה כשני זייני"ן: **על שני כותלי הבית.** שאינו במקצוע: **על שני דפי פנקס.** שעשוי עמודים כמגילה וכתב אות בעמוד זה ואות בזה ואינו יכול לקרבן אלא אם כן יחתוך הפסק שביניהם וה"ה לכותלי הבית רחוקין זה מזה. ותנא ברישא שני כותלי הבית דסתמא אין נהגין זה עם זה והדר תנא שני דפי פנקס וה"ה לכותלי הבית ולא זו אף זו קתני: **כתב אות אחת על שם נוטריקון.** שעשה סימן נקודה עליה לומר שלהבין בה תיבה שלימה כתבה: **גמ' סמא.** אורפימינ"ט: **סקרתא.** אימני"א צבע אדום שצובעין בה תריסין: **קומא.** גומ"א שרף אילן: **חרתא דאושכפי.** ארמינ"ט: **כתבו.** לגט: **במי טריא.** י"א מין פרי וי"א מי גשמים: **אפצא.** מי עפצים גל"ש: **באבר.** בעופרת ומשחיר כשהוא משפשף עופרת על הקלף: **בשחור.** פיחם: **שיחור.** אדרמינ"ט: **הוציא כשפים.** שלא היה יכול להוציאן כתובים שהיו החרטומין בודקין כל היוצאים שלא יוציאו כשפים ללמדם לבני מדינה אחרת: **שוטה היה.** שטות היה בו לעשות מה שאין דרך בני אדם עושים ומסר נפשו על הדבר(י): **א' על האריג.** חוט א' ארג על קצת אריג: **וטעה ולא הטיל בו דלת.** ונמצא שם נכתב במקומו אבל לא בכוונה: **מעביר עליו קולמוס.** לכוונת שם על כל אותיותיו כאילו הוא כותבו: **והשלימה לספר.** אות אחרונה של אחת מכ"ד ספרים: **מחוסר מעשה דקריבה.** אינו מקרבן אלא על ידי קלילה המפסיק ביניהן. וכי קאמר רב אמי כגון כתב אחת על שפת לוח זו בטבריה ואחת על שפת לוח זו בצפורי ואתה יכול לקרבן שלא במעשה אלא קריבה בעלמא: **ועשאו שני זיינין.** והספר לכך צריך: **רבא אמר כגון שנטלו לתגא דדלי"ת.** דלא הוי אלא הגהת אות אחת ובדבר מועט חייב הואיל וזהו תיקון הספר (ס) דאסור לאדם לשהות ספר שאינו מוגה משום אל תשכן באהליך עולה (איוב יא) והוה ליה ככתב אות אחת והשלימה לספר דאמרן לעיל דחייב ואפי' לרבנן:

ועלו

תוספות

נתכוין לכתוב ח' וכתב שני זיינין. וא"ת מאי איריא נתכוון לכתוב ח' דלא נעשית מחשבתו אפילו נתכוון לכתוב ז' אחד וכתב שני זיינין פטור[א] כמו נתכוון לזרוק ב' וזרק ד' (לעיל דף עג.) וכן קשה אברייתא דמייתי בגמרא נתכוון לכתוב אות אחת ועלו בידו שתים חייב אמאי חייב מ"ש מנתכוון לזרוק שתים וזרק ד' וי"ל דמיירי כגון שהיה צריך לכתוב שתי אותיות איזה שתי אותיות שיהיו[ב] דהשתא נתכוון לדבר איסור וגם נעשית מחשבתו ואפילו הכי פטור כדמפרש בגמ' משום דבעי זיוני וא"ת מאי איריא נתכוון לכתוב חי"ת אפי' נתכוון לכתוב שני זיינין וכתב בלא זיון פטור וי"ל דנקט נתכוון לכתוב ח' לרבותא דדוקא כתב שני זיינין דבעי זיון פטור אבל כתב שתי אותיות אחרות דלא בעו זיון חייב ואע"ג דהשתא מיהא לאחת הוא דמתכוון: **שיחור.** פירש רש"י איידרמנ"ט[ג] ואין נראה דלמאי הוה קרי ליה רבי חייא בל"א ולא נקט ליה בלשון (ע) מתני'[ד]: **בן סטדא.** (ס) אור"ת (פ) דהא בן סטדא דאמרינן הכא דהוה בימי פפוס בן יהודה דהוה בימי רבי עקיבא כדמוכח בפרק בתרא דברכות (דף סא:) (ז): **אמר** רב חסדא דלא כר' יהודה. וא"ת רב אחא ברבי יעקב דקאמר אההיא דקאמר רב חסדא בפ' שני דגיטין (דף כ.) גט שכתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן דתניא נתכוון לכתוב כו' ודחי רב אחא בר יעקב דלמא לא היא ע"כ לא קאמרי (ג) התם גבי תורה אלא משום זה אלי ואנוהו אבל גבי גט מודו א"כ מתני' דהכא כמאן אתיא וי"ל דדוקא בגט שהיה כתוב שלא לשמה הוי כתב עליון כתב לכולי עלמא שהאחרון מתקן יותר מן הראשון שעושהו לשמה אבל כשאין כתב העליון מתקן כלום לכ"ע לא הוי כתב ובהכי איירי מתני' ואתיא ככ"ע ורב חסדא דקאמר הכא דמתני' אתיא דלא כר"י לטעמיה דקאמר התם גבי גט באנו למחלוקת ר"י ורבנן ומשמע ליה דמתני' דהכא בכל ענין איירי אפי' כשמתקן בכתב האחרון אבל לרב אחא בר יעקב ע"כ מתני' לא איירי בכל ענין דבגט לא מלי איירי: **התם** מחוסר מעשה. בפרק כל המנחות באות מצה (מנחות דף נז.) בהניח בשר על גבי גחלים ונצלה בו כגרוגרת בשני מקומות איכא מאן דמחייב ואיכא מאן דפטר מאן דמחייב סבר דלא דמי לכתב על שני כותלי הבית שאין מזיק שם חסרון קריבה כמו כאן:

והתניא

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פי"א מהל' שבת הל' טו סמג לאוין סה:
כו ב מיי' שם הל' יא:
כז ג ד שם הלכה טז:
כח ה שם הלכה טו טוש"ע א"ח סי' שמ סעיף ד ה:
כט ו מיי' שם הל' יד:
ל ז שם הלכה יא:
לא ח שם הלכה יג:
לב ט מיי' פ"ד מהל' גירושין הלכה ג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קכה סעיף ג:
לג י מיי' שם הלכה א טוש"ע שם סעיף ב:
לד כ מיי' פ"א מהל' תפילין הלכה טו טוש"ע י"ד סי' רעו סעיף יב ועיין בכ"מ:
לה ל מיי' פי"א מהל' שבת הלכה ט:
לו מ מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה יח:
לז נ מיי' פי"א שם הלכה יב:
לח ס שם הלכה יג:

מוסף רש"י

סמא. זרניך בלשון קודש, אורפימנט"ו בלע"ז (מגילה יח:). **סקרתא.** צבע אדום סקורין מיניה (גיטין יט.). **חרתא דאושכפי.** סם שצובעין בו מנעלים שחורים (מגילה יט.). **במי טריא.** מי גשמים, לשון מורי, מי טריא מים ששורים בו פרי שהוא כעין עפצים, גל"ש בלע"ז (גיטין יט.). **באבר.** שף העופרת במים ומשחירים (שם). **בשחור.** פחמין (שם). **ובשיחור.** חרתא דאושכפי (שם). **ונתכוין לכתוב יהודה.** שהיה טועה וסבור שצריך לכתוב יהודה (גיטין כ.). **וטעה ולא הטיל בו דלת.** הרי השם כתוב אלא שהוא שלא לשמו (שם, וכעי"ז שם נד:). **מעביר עליו קולמוס.** לשמו (שם נד:).

מוסף תוספות

א. כי לא נתכוון לאלו. ריטב"א. ב. אלא שעכשיו היה מתכוין לכתוב האחת מהן, ועלו בידו שתים, וכגון דלא נתכוון לכתוב שתי אותיות ידועות, אלא. רשב"א ד"ה תאנה. ג. [וכן] 'קנקנתום, חרתא דאושכפי', פי' בקונטרס אדרמנ"ט. תוס' גיטין יט. ד"ה קנקנתוס. ד. [ד]לפירושו, קנקנתוס ושיחור אחד הוא. ריטב"א. [ו]כיון דבמתני' קתני קנקנתוס ותני ר' חייא שיחור, ודאי מילתא אחריתי היא. ריטב"א.

רבינו חננאל

כתב אות אחת סמוך לכתב, כגון שהיה כתוב נו"ן וכתב תחתיו חי"ת, אף על פי כי נמצא נח והנה שם כתוב פטור הוא, ודלא כר' אליעזר דאמר האורג חוט אחד על האריג חייב. אבל אם היתה מזוזה חסרה אות [אחת] או ספר היה חסר אות [אחת] והשלימו, אע"פ שלא כתב אלא אות אחת [סמוך לכתב] חייב ואפילו לרבנן, דקיי"ל להשלים שאני. **מי טריא,** [דיו העשוי] בג' סממנין שהיה ידוע באותה העת. **קומא,** שרף, דגרסינן בפרק הראשון כל השרפין יפין לדיו ושרף קטף מן המובחר. **אבר.** (ו)עופרת. **שיחור,** כלי ברזל שמשרפו, שחור בלשון ישמעאל אל סבאס ואל סודאי. מעשה דבן סטדא שהוציא כשפים ממצרים בשריטה שעל בשרו, אמרו לו שוטה היה ואין מביאין ראייה מן השוטים, אמו מרים מגדלא נשיא ובעלה פנדירא. **כתב ע"ג כתב פטור.** אוקמה רב חסדא דלא כר' יהודה, דאי כר' יהודה הא כתיבה מעליא היא דאמר מעביר עליו קולמוס ומקדשו. **ירושלמי** תני עדים שאין יודעין לחתום, אמר ריש לקיש [illegible] א"ל ר' יוחנן וכי מפני שאנו עוסקין בהילכות שבת נתיר אשת איש, אלא מקרע להן נייר חלק [illegible] להן הקרע. א"ר חייא בר אבא איילין בני מדינתא עריימין סגין כדבעי רמי כתבין ליה בסמי מילין ומשדר לחבריה, והוא שפיך עליה דיו ושאין בו עפץ וקליט מקום הכתב. עשה כן בשבת מהו. ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרווייהו דיו ע"ג סיקרא או סיקרא ע"ג דיו חייב, ר' יצחק אמר חייב שתים, אחת

רבינו חננאל (המשך)

משום כותב ואחת משום מוחק. א"ר אמי כתב אות אחת בטבריא ואות אחת בצפורי חייב, כתיבה היא אלא שמחוסרת קריבה. זה ששמענו פירוש זה כגון שכתב בקרקע בטבריא שי"ן ובקרקע כנגדו בצפורי [מ"ם] חייב, מ"ט כתיבה [היא] שהרי כתב ב' אותות והן שם אלא שמחוסרת קריבה. כלומר אין שם חסר דבר במלאכה אלא אילו האריך המ"ם עד שיקרבנו לשי"ן הרי נתחבר הדבר, אע"פ שגם עתה המכוון זה האות כנגד זה האות קורא השם הנכתב מחוסר קריבה הוא. ואקשינן והתנן על ב' דפי פינקס ואין נהגין זה עם זה פטור. ופרקינן התם לגבי הפינקס מחוסר מעשה קריבה, כלומר צריך מעשה לקרב דפי הפינקס שהוא מעשה אחר זולתי מעשה הכתיבה, ואם לא קירבה ולא כלום הוא, שאין שם ב' אותות. ואם תאמר גם זה צריך להאריך האות האחת ולקרבה לחברתה להיותן נקראות יחדיו. לא דמי להא, דהתם כבר האות כתובה היא, אא אמרת היא קטנה ועשה אותה גדולה, בין קטנה לגדולה לא איכפת לן, לפיכך כתיבה [היא] וחייב. **תנא הגיה אות אחת חייב.** ואקשינן השתא כתב אות אחת פטור, הגיה אחת חייב. ופריק רבא כגון שהיה ספר שהיה חסר לרי"ש ובא להגיהה ונטלו לתגו של דל"ת ועשאו רי"ש והשלימו לספר, דקי"ל כתב אות אחת להשלים דברי הכל חייב. וי"א כיון שנטלו לתגו של דל"ת מחקו וכתבו רי"ש. ודברי אביי פשוטין הן. **תנא נתכוון לכתוב אות אחת**

מסורת הש"ס

א) ס"א ור' יהושע פוטר, ב) מגילה יח: גיטין יט., ג) ג"ז שם בגיטין, ד) [תוספת' פי"ב], ה) [חולין מט: נדה לז:], ו) בן סטדא בן פנדירא הוא אמר רב חסדא בעל סטדא בועל פנדירא בעל פפוס בן יהודה הוא אמו סטדא אמו מרים מגדלא נשיא היא כדאמר' בפומבדיתא סטת דא מבעלה. [חסרונות הש"ס], ז) [לקמן קה. וש"נ], ח) גיטין כ. נד: [מס' סופרים פ"ה הלכה ג], ט) בכ"י רבה וכ"ה בחדושי הר"ן לקמן קה., י) [כריתות יט:], כ) [ע' תוס' מנחות כט: ד"ה דמטריא], ל) בס"א: גלחים, מ) במ"א: בסירא, נ) בעל סטדא בועל פנדירא. ונקרא על שם בעל אמו אע"פ שהוא היה ממזר. [חסרונות הש"ס], ס) [כתובות יט:], ע) [ע' תוס' גיטין יט. ד"ה קנקנתום], פ) דאין זה ישו הנוצרי. דפו"ר, צ) ישו היה בימי יהושע בן פרחיה כדמוכח בפי' בתרא דסוטה (דף מז.) ולא כר' יהושע בן פרחיה שדחה לישו הנוצרי בשתי ידים ור' יהושע הוה קדים טובא לר' עקיבא: אמו מרים מגדלא נשיא היא. והא דקאמר בפ"ק דחגיגה (דף ד:) רב ביבי הוה שכיח גבי' מלאך המות וכו' אמר לי' לשלוחיה זיל אייתי לי מרים מגדליא נשיא משמע שהיתה בימי רב ביבי מרים מגדליא נשיא אחרת היתה אי נמי מלאך המות היה מספר לרב ביבי מעשה שאירע כבר מזמן גדול. דפו"ר.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מרפקו. נ"ב ע"ל בר"פ המצניע דף צב ע"א ובמ"ש התום': (ב) תום' ד"ה אמר רב חסדא וכו' ע"כ לא קאמרי רבנן התם:

גליון הש"ס

גמ' א"ר אמי כתב אות אחת בטבריא. עיין לעיל דף פ ע"ב תוס' ד"ה בהעלם אחד: תוס' ד"ה בן סטדא. עי' בסה"ד קמב ע"ד. ועיין תוס' חגיגה דף ד' ע"ב ד"ה הוה שכיח:

לעזי רש"י

אורפימינ"ט. צבע צהוב (עשוי מזרניך גפרי).
אימני"א [מיני"א]. מיניום, עופרת אדומה.
גומ"א. שרף (של אילן).
ארמינ"ט [אדרימינ"ט]. סולפט מתכת, ויטריול.
גלי"ש. עפץ בלוט.
אדרימינ"ט. סולפט מתכת, ויטריול.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

ועלו בידו שתים. היינו נמי מתכוין לכתוב ח' וכתב שני זייני"ן: **הא.** לתנן פטור: **דבעי זיוני.** שנעדיין צריכות לשני זייני"ן לזיינן בתנגין שלהן שהזייני"ן צריכות ג' זיוונין ימין ושמאל ולמעלה כדלמרינן במנחות (דף כט.): **מנך נפסיך.** נשיא אלהיס אתה (בראשית כג):

אנכי. מלגלה אמר אני: **אנא נפשי.** אני בעצמי: **אמירים.** שהיא נעימה: **כרמל.** גני מנחת העומר כתיב גרש כרמל שמציאה כשהיא לחה בעוד שהזרע נפוח והכר של קש מלא הימנו: **מתני' אחת שתים ואחת בין הערבים.** כיון דהו"ל שהות בינתים כדי לידע הוה ליה כשתי העלמות: **גמ' יש ידיעה לחצי שיעור.** לחלק כדי שלא יצטרף עמו אלי האמר:

הדרן עלך הבונה

רבי אליעזר. [מ] אתא לפרושי שיעור אורג שמנו בתבות מלאכות (לעיל דף עב.) דתנן התם שני חוטין: **בתחילה.** אם זו תחלת אריגתו של בגד: **ואחת על האריג.** אם מוסיף הוא על האריג שיעורו באחת דמצטרף עם השאר: **בשי נירין.** שתנן ב' חוטין של שתי בגירה שקורין ליי"ש: **בגירין ובקירוס.** מפרש בגמרא: **בנפה ובכברה.** הגך לאו נירין ממש אלא משרשר ומרכיב חוט א' [של ערבן] בשתי מלמעה ואחד מלמעלה ומעמיד השתי בהן כתקנו: **גמ' מי אמר ר' יצחק שני.** מתני' הכי ר"א אומר האורג ב' חוטין בתחלה ולא פליג ר"א ארבנן אלא באחד על האריג: **להאי גיסא.** אלימי ג' ולא ב' משום דשנים שתרי דמתון עוביין אינן נדבקים יפה זה בזה וקטיני בשנים מיתייב: **ואמרי ליה להאי גיסא.** אלימי שנים חייב: **דידיעי.** דבר הנראה הוא אצל קטיני בשנים פטור: **ובשפה ב' חוטין ברוחב ג' בתי נירין.** יש שאורגין סביב [הבגד] השפה באורך הבגד כולו מין אחר של [שתי] ורוחב ברוחב הבגד כשיעור שלשה בתי נירין והאורג בו שני חוטין (א) חייב: **למה זה דומה.** כלומר להכי מתייבי באריג קצר כי האי ולא אמרי כמלא רוחב הסיט כדמשערינן במתני' באורג באמצע הבגד: **דומה לאורג גלגול קטן.** מגורה קלה שאינה רחבה יותר משלשה בתי נירין: **על הגם.** אריג הרבה: **על האימרא.** תחלת הבגד שאורגין בו ערב ממין אחר לאימרא: **ובשפה.** לאורך השתי כולו עושין אותו: **פרטי בבתי נירין והדא בגירין.** ב' פעמים מרכיב לחוט של שתי בבתי נירין דהיינו שקורין ליי"ש: **ואתה בגירין.** ופעם שלישית מרכיבו על חוט הנירין שקורין ליי"ש המורכב על הקנה: **מלוכיפא.** פיליעת גרדין האורגין בגבל הוא וקורין ליימי"ש והיא במקום הקנה העולה ויורד בגיעת אריגת נשים שקורין פרש"ת: **הא בגירין ליה באבות מלאכות.** ולמה לי למיהדר ולמתנייה הכא הואיל ולא לפרושי בה מידי אתא. בשלמא אורג משום פלוגתא ושתי בתי נירין לאשמועינן בגירין ובקירוס ובנפה ובכברה וסל דלא (ב) תנא לה התם: דעבדה

והתניא פטור. אין נראה לר"י לגרוס והתניא דאמאי לא הוה פריך ממתני'[א] ומיהו איכא למימר דממתני' לא קשיא ליה מדקתני וכתב שני זיינין ולא נקט ב' אותיות אחרות דלא בעי זיוני משמע דמשום זיון פטור ליה אבל מברייתא דקתני שתים[ב] פריך שפיר[ג] אבל קשה לר"י בברייתא היא הא דפריך מינה אמאי נקט נתכוין לכתוב אות אחת ועלו בידו שתים אפי' נתכוין לאותן שתים שכתב וכתבן בלא זיון פטור כיון דמוקמי לה בדבעי זיוני דהא בברייתא לא קתני וכתב שני זיינין דבוכל לומר דאמי לאשמעינן הא כתב שתי אותיות אחרות דלא בעי זיון מייב כדפירשתי (ג) דמתניתין לכך נראה דממתני' פריך וגרסינן והתנן:

רבן גמליאל סבר אין ידיעה לחצי שיעור. נראה דטעם ט) דרשב"ג משום דכתיב לו הודע אליו מעאתו ידיעת מעאתו[ד] הוא דשמה ידיעה אבל ידיעה דלאו מעאתו לאו שמה ידיעה: **ורבנן סברי יש ידיעה לחצי כו'.** פירש בקונטרס הא דנקט אות אחת שתרים ואחת בין הערבים כיון דהוי שהות בינתים כדי לידע תמיד כשתי העלמות ואין נראה מדא דהוה ליה לפרש שיעור שהות ועוד דאמר לעיל כתב אות אחת בליפורי ואות אחת בטבריא תייב אע"ג דמסתמא יש שהות[ה] כדי לידע ונראה דמיירי שידע בינתים ואחת שתרים ואחת ערבית נקט לרבותא דאף על גב דיש עם הידיעה הפסק ושהות גדול בינתים מחייב ר"ג:

הדרן עלך הבונה

רבי [מ] אליעזר אומר האורג שלשה חוטין בתחילה ואחת על האריג חייב [ו] וחכ"א בין בתחילה בין בסוף שיעורו ב' חוטין [ז] העושה שתי בתי נירין בגירין (ח) בקירוס בנפה בכברה ובסל חייב [ט] [י] והתופר ב' תפירות [יא] והקורע ע"מ לתפור ב' תפירות: **גמ'** כי אתא רבי יצחק תני שתים והאנן תנן ג' לא קשיא הא באלימי הא בקטיני [יב] אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא אמרי לה להאי גיסא אלימי תלתא לא סתרי תרי סתרי קטיני תרי נמי לא סתרי ואמרי לה להאי גיסא קטיני תלתא ידיעי תרי לא ידיעי אלימי תרי נמי ידיעי תניא האורג ג' חוטין בתחילה ואחד על האריג חייב וחכמים אומרים בין בתחילה בין בסוף שיעורן (יג) ב' חוטין ובשפה ב' חוטין ברוחב ג' בתי נירין הא למה זה דומה לאורג צלצול קטן ב' חוטין ברוחב ג' בתי נירין והאורג (יד) ג' חוטין בתחילה ואחד על האריג חייב סתמא כר"א תניא אידך [טו] האורג ב' חוטין על הגם ועל האימרא חייב ר"א אומר אפילו אחד [יז] ובשפה שני חוטין ברוחב שלשה בתי נירין חייב הא למה זה דומה לאורג צלצול קטן שני חוטין על רוחב ג' בתי נירין והאורג ב' חוטין על הגם ועל האימרא חייב סתמא כרבנן: העושה ב' בתי נירין כו': מאי [בגירין] אמר אביי תרתי בבתי (יח) נירא וחדא בנירא: בקירוס: מאי בקירוס אמר רב מצוביתא: והתופר ב' תפירות: הא תנינא באבות מלאכות והתופר ב' תפירות משום דקבעי למיתנא סיפא והקורע ע"מ לתפור ב' תפירות קתני נמי התופר והקורע הא נמי תנינא באבות מלאכות אלא משום דקבעי למיתני סיפא הקורע בחמתו ועל מתו משום הכי קתני [התופר שתי תפירות]: והקורע ע"מ לתפור שתי תפירות: היכי משכחת לה דעבדה

אריגתו מן השפה אל השפה, אע"פ שאינן מלא הסיט חייב. ולא עוד אלא שאם ארג מאצל שפת הבגד האחת שהיא קרוצה אל חשאית שיעור ג' בתי נירין חייב, אע"פ שאינן רחב מלא הסיט שרומה לאורג צילצול קטן. וצילצול זה (כמן) [כמו] אבנט הוא. אבל אם בתוך הבגד שלא מאצל השפה, ארג ב' חוטין או ג' חוטין או יותר, אם יושנם ברחב מלא הסיט חייב ואם לאו פטור. אבל האורג ב' חוטין ברוחב כל (שהן) [שהוא] אע"פ שאינן בג' בתי נירין, על הגם, שהוא מקום מעוקם כמין גמא יוונית, חוט אחד לכאן וחוט אחד לכאן צבוע, שנמצא (עמו) [כמו] סימן, או על האימרא שהוא [אל]עלם ואלטראז בלשון ישמעאל, והוא מלשון חטובות אטון מצרים, דמתרגמינן האמרת חטבת, שנמצא זה כמו כותב וחייב. **הערשה ב' בתי נירין.** פי', מכנים חוטי השתי בגירים שיעלה זה ירד זה, ויבא הערב ויחזור השתי יעלה התחתון וירד העליון ויבא הערב. **קירוס.** הוא מצובייתא. פי' (מסנות) מסנגת, אורגין אותה מן הסיב או מן חוטי צמר ומכיוצא בהן, ומסננין בהן.

ולא נקרא עוד אברם (בראשית יז ה)

אנכי (שמות כ ב)

ואמר אליו מלאך (שופטים יג ט)

מה הבית את אתך (שם)

שלוש רגלים (שם)

ואמר (מלכים א ב ח)

ואמר יהודה (בראשית מד לד)

לעזי רש"י

ליצי"ש [ליצי"א]. ניר (כמין עיין במתקן אריגה, שבו השתי עובר).

ליצ"א (ד"ה הרתי)

[פייצ"א]. גָדֵל (קצה חוט השתי, הנקשר לכובד העליון של הנול).

ליצ"א (ד"ה ואחת). ניר.

ליאיי"ש. דוושה (במתקן הטווייה של הגברים).

פריש"א. דוושה (במתקן הטווייה של הנשים).

מוסף תוספות

א. דקתני נתכוון לכתוב חי"ת וכתב שני דיינן פטור. תוס' הכל"ש. ב. יעלו בידו שתי אותיות. תוס' הכל"ש. הוה משמע לן שתי אותיות שלימות בזוינני ובכל צורתם קאמר. ריטב"ש. ג. ואפ"ה דתיבן דתתניתא נמי דבעי לזיונני ולא זיין דדומיא דמתני'. ריטב"ש. ד. דמייתי עליה קרבן. תוס' הכל"ש. ה. כדי הילוך מטבריא לצפורי כי י"ב מיל היה ביניהם. ריטב"ש. ו. ארג אחוט אחד והשלימו לבגד, חייב. כסב"ש. דרבנן מודו בלהשלים. תוס' הכל"ש. ז. אלא... חוץ מחוט האחרון. תוס' הכל"ש.

רבינו חננאל (המשך)

ואם היא פחות פטור. ואם זו הירייעה הנארגת רחבה כולה פחות מסים, אם היא צרה אפילו ג' בתי נירין בלבד כמו צילצול קטן, אם ארג בו ב' חוטין שנמצאת

מסורת הש"ס

(א) ממנות סו: ע"ש, (ב) [נסמ], (ג) כריתות יב:, ד"ק) [נסמ דף ח. לעיל עמ' קכ.], (ה) לעיל קד: כריתות יח. יט:, (ו) [לעיל עג.], (ז) [תוספתא פי"ג], (ח) אתי לפלוג שיעור אורג שמנו חכמים. ס"א רש"ל, (ט) ל"ל דר"ג.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה והתניא וכו' מייב כדפירש במתניתין: (ב) בבשנה שתי בתי נירין בגירים: (ג) נמ' בין בסוף שיעור שתי חוטין: (ד) שם ג' בתי נירין האורג כל"ל ואות ו' נמתק: (ה) שם אמר אתי תרתי בבת גיליה: (ו) רש"י ד"ה ובשפה וכו' ב' חוטין של ערב חייב: (ז) ד"ה וסל תניא וכו' תנן להו התם:

גליון הש"ס

גמ' קדושים אנחנו. ע"ש במרכש המרכבה רפה ד"ס מפני על פסוק נחש כלפלן עמק: שם א"ל להאי גיסא. פסחים קח ע"א ב"ב מב ע"ב:

מוסף רש"י

יראה ראתה נטתה. כשניל שהדרך לנגדי, כלומר לקנאתי ולהקניטני (במדבר כב לב). הכותב שתי אותיות. הוא מלאכה כשבת (כריתות יב). אין ידיעה לחצי שיעור. אבל אלי שיעור ומודע, לא הוא ידיעה לאלן, דאם חזר ואבל אלי שיעור אצטרפין (שם).

הדרן עלך הבונה

אחת על האריג. אם מוסיף הוא על האריג שיעורו באחת, דמצטרף עם השאר (לקמן קה.). והקורע על מנת לתפור. פעמים שהנקב עגול ואינו יכול לתופרו יפה אלא אם כן קורעו, אבל קורע שלא לתפור לא הוי בכלל (לעיל עג.).

רבינו חננאל

ועלתה בידו ב' חייב. והתניא פטור, ושונינן בדבעי דיונא. פי' כגון צריך לכתוב ט"ית, ומדי הזהו לא הדביק בו (לצלע) [הצלע] האחרון ונמצא כאילו פו, אי בעי דיונא כדי שיתראו צורת האותיות פטור, שעדיין אינה כתובה, ואם לאו חייב, ודוקא שצריך פו בענין שכתבו. נוטריקון הוא לשון יון, וספרי המלכים והשרים שלהן יש להן כתב שקורין אותו נוטריקון, ואומר המלך לסופר כתוב כגון תופס והמלך מסדר לפניו בפיו והסופר כותב מפיו מילי שמשמשת כמה ובשיטה אחת כותב מגילה, וזהו נוטריקון. יש מי שאוכל חצי זית חלב בשנגה ונודע לו וחזר ונעלם ממנו ואכל חצי זית אחת, רבן גמליאל אומר אין ידיעה לחצי שיעור וכאילו השיעור כולו בשגגה אכלו חייב חטאת, [וחכמים] פוטרין.

הדרן עלך הבונה

פרק שלשה עשר:

רבי אליעזר אומר האורג ג' חוטין בתחילה ואחד על האריג חייב. בכלל גדול תנן סתמא האורג ב' חוטין, ולא שנינן בין בתחילה בין בסוף ע"ג אריג שהוא ארוג מאתמול, וכך הלכה כחכמים. ור' אליעזר פליג דסבר פחות מג' חוטין אין מתקיימין אלא נסתרין, הילכך אי בתחילה התחיל באריג צריך ג' חוטין שתהא מלאכה מתקיימת, ואם יש חוט אחד ערב ארוג בשתי אם ארג ב' חוטין על גביו חייב, ואם לאו פטור. ואם יש ב' חוטין ערב ארוגין בשתי ואחד עליהן חייב. וכן אם היו אלף באחד מהן חייב. [**זה בקטיני**]. פי' חוטין דקין. **אלימי.** חוטין עבין. אמרי לה להאי גיסא ג' (באלימי) [בקטיני] שהן דקין, כי השנים כאחד דומה מפני שאין מראין רחב, ובאלימי שנים כי רחבן ניכר. ואמרי לה להאי גיסא ג' באלימי שהן עבין ורקשין, ולא חלמי להדדי, כי השנים מהן אין נכבשין ואין מתאצלין זה עם זה. ובקטיני שנים כי רכין הן ונאחזין זה בזה וחלמי הדדי. והרי פירש במשנה אחרונה כי שיעור רחב ב' חוטין הארוגין מלא הסיט, וכאן פירש כי הירייעה הנארגת רחבה היא וארג ב' חוטין במקצת רחבה. ואם הוא שיעור מה שארג ברחב הירייעה מלא סיט חייב

לט א ב מיי' פ"ו מהל' שבת הלכה ח:

א ג מיי' פ"ט מהל' שבת הל' יח סמג לאוין סה:

ב ד מיי' שם הל' עז:

ג ה מיי' פ"י שם הל' ט:

ד ו שם הלכה י:

ה ז מיי' פ"ט שם הל' יח:

תורה אור השלם

1 וְלֹא יִקָּרֵא עוֹד אֶת שְׁמֶךָ אַבְרָם וְהָיָה שְׁמְךָ אַבְרָהָם כִּי אַב הֲמוֹן גּוֹיִם נְתַתִּיךָ:

2 אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי:

3 וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַלְאַךְ יְיָ עַל מָה הִכִּיתָ אֶת אָתְנְךָ זֶה שָׁלוֹשׁ רְגָלִים הִנֵּה אָנֹכִי יָצָאתִי לְשָׂטָן כִּי יָרַט הַדֶּרֶךְ לְנֶגְדִּי:

4 וְאִם תַּקְרִיב מִנְחַת בְּכּוּרִים לַיְיָ אָבִיב קָלוּי בָּאֵשׁ גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל תַּקְרִיב אֶת מִנְחַת בִּכּוּרָיךָ:

5 וְהִנֵּה עִמָּךְ שִׁמְעִי בֶן גֵּרָא בֶן הַיְמִינִי מִבַּחֻרִים וְהוּא קִלְלַנִי קְלָלָה נִמְרֶצֶת בְּיוֹם לֶכְתִּי מַחֲנָיִם וְהוּא יָרַד לִקְרָאתִי הַיַּרְדֵּן וָאֶשָּׁבֵעַ לוֹ בַיְיָ לֵאמֹר אִם אֲמִיתְךָ בַּחֶרֶב:

6 וַיֹּאמֶר יְהוּדָה מָה נֹאמַר לַאדֹנִי מָה נְדַבֵּר וּמָה נִצְטַדָּק הָאֱלֹהִים מָצָא אֶת עֲוֹן עֲבָדֶיךָ הִנֵּנוּ עֲבָדִים לַאדֹנִי גַּם אֲנַחְנוּ גַּם אֲשֶׁר נִמְצָא הַגְּבִיעַ בְּיָדוֹ:

מוסף תוספות

ג. אלא... חוץ מחוט האחרון. תוס' הכל"ש.

רבינו חננאל (המשך)

ולא נקרא עוד אברם (בראשית יז ה)

אנכי (שמות כ ב)

ואמר אליו מלאך (שופטים יג ט)

מה הבית את אתך (שם)

שלוש רגלים (שם)

ואמר (מלכים א ב ח)

ואמר יהודה (בראשית מד לד)

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות